

ז'בוטינסקי

שלמה צמח

רדאי ומפורסם ואין צורך להרבות בראיות, שז'בוטינסקי אדם לא שכיח, בעל כישרונות רבים וגדולים ושונים. כלום צריך לפרטם? והלא ארוכה השלשלת: פובליציסט חריף ופשוטן כאחד, פיליטר ניסט מבריק, מהודר ויודע-שיחה, מספר (לפני כמה שנים קנה לו שם בסיפורו "שמשון", שתורגם לכמה שפות אירופה, והביקורת השמיעה עליו טובות), מתרגם שירה ופרוזה (בימי עלומיו תירגם שירי ביאליק לרוסית וב"תקופות" של הוצאת-שטיבל הוא מדפיס את דאנטה בעברית), כותב שירים רוסים (לפני זמן-מה קראתי שיר שלו ב"פוסלדני-נובוסטוי", והוא יפה ובנוי על פי כל חוקי המשקל), נואם ומרצה ידוע-שם ומקסים המונות, מחבר ספרי-לימוד, מתקן את הכתיב העברי, איש מדינה וכיום גם מנהיג מפלגה, מארגן תנועה ונושא את עינו לעמוד בראש הציונות, למען הטובה כרצונו. הנה צורות-הביטוי, ולא כולן, שבהן מתגלה ז'בוטינסקי בספרות, בציבור היהודי והלועזי עשרות שנים בהצלחה יוצאת מן הכלל.

ובכל זאת אדם עושה-פלאות זה, הטעון סגולות-יקר עד אין שיעור, אם אני בוחן את דמותו הרוחנית ואת מקורות יניקתה מקרוב, בחינה זו מביאתני משום-מה לידי מבוכה גדולה. אתה מגשש כמעט בידים את הכוח היוצרי, אבל אתה מתקשה בהגדרתו. ז'בוטינסקי עושה רושם, כאותם הפרפרים, אשר שלל-הצבעים של קשקשיהם אינו נותן מפני רוב עושרו, לעמוד על גונם, ואנו מסתפקים לסמנם בשם כולל — מנומר מאוד. מדוע ריבוי-ביטויים של ז'בוטינסקי מידרדר ובא מפוזר ומבודד כרגירי ברד על גג ראשי, ואינו מצטרף אלא לעתים רחוקות מאוד לקול אחד? לאורכו של כינור זה מתנוחות, כניראה, הנימים בסדר משונה, ואין בכוחן בשום פנים להביע שירה אחת ומלוכדת. כל ניב וניב עובר את דרכו באוויר הרקיע בקו המיועד לו, אבל הוא תלוש ומיותר, ולא זו בלבד שאינו מוצא את חברו, אלא אינו נמשך אפילו אליו להתמזג איתו יחד מתוך קירבת מוצא. ז'בוטינסקי נראה לי תמיד כראש-אדם, העולה בין שתי אספקלריות, והוא נידון להיכפל ולרבות בתוך מעמקי המסגרת המלוטשה והמבריקה, לאורך קו הפרספקטיבה הממושך והמצטמצם במרחקים עד אין סוף, עד כדי לילאות, עד כדי טשטוש מלא. כך היא לפני גם דמותו של ז'בוטינסקי. ואם ברצוני להקימה נגד עיניי, מייד צפות גולגולות גולגולות, והמבט תועה ומתפזר ביניהן ואין בכוחו לתפסה ולקבעה.

הואיל ודבר-מה לא נעים מעלה יכולתו של ז'בוטינסקי להצליח בכל הצורות ובכל המצבים הרבים והשונים, שבהם הוא מתגלה לנו. ריבוי הצורות שלו חשוד, מייגע, מתעה ומדריך מנוחה. הוא מכניס ספק בלב, אם ריבוי-דמויות זה לא בא מעיקרו לחפות על העדרה של הדמות האחת, המלאה והמרוקנת והמיוחדת לו. ועוד דבר. בני אדם עשירי-סגולות מסוגו של ז'בוטינסקי לעולם מכים אותנו בתמהון רב. אבל פליאה זו היא הממלאה את כל אווירה של ההכרה, ואינה משאירה בה מקום כלשהו, להתמכרות מתוך הסכמה ואמון. פעמים רבות הקשבתני לנאומיו, קראתי בהנאה את דבריו והתאמצתי לעמוד על דרך השפעתו, ויפה נתברר לי, כי לא עצם העניין הוא הפועל, אלא דבר צדדי, מיותר וטפל ואינו צריך לגופו. כי אדם זה, אילו היה חפצו להוכיח לי את ההפך ממה שהוא מוכיח עכשיו, ודאי שהיה עושה מלאכתו באותו כוח, התלהבות והכרעה, והיה גם אז מבריק, מפליא ומגרה. ויתר על כן. אמנם ערה ההרגשה, שדבר זה תלוי בהחלט ברצונו, וכי מקרי הוא, פרי גורמי-חוץ קליערי, שהוא מנכיח דווקא את הדבר שהוא מוכיח.

ובל יטעו בדברי. עניין צדדי זה, שאני מסמנו כוח-השפעה עיקרי, אינו אמנות הביטוי ושליונות הצורה. הרי דרכה של האמנות למצוא את הקו הצר, הבטוח והנאמן ביותר, המקנה להכרתו של חברי את הדעות ואת האמונות שהן קניין נפשי. מידה זו של האמנות עושה ממילא ללא-אפשר, שתבוא לשמש את המקרי, את החולף ואת השאיפה האנוכית. הווה אומר לא אמנות-הביטוי הוא הכוח הפועל אצל ז'בוטינסקי, אם גם חריף ומחוטב ויפה הוא הדבר, הנאמר על ידיו. הרי אל מדורות ההכרה הוא אינו חודר לעולם. הוא מעורר תנועה באוויר הסמיך והכבש אשר מסביבו ומחליפו ומסיעו ממקום למקום, אבל אינו פותח מעברים לרוחות חדשות המטהרות אותו. אני מתקשה, וכל אדם יתקשה, להבין רעיון מקורי אחד, מחשבה מחודשת אחת, אשר ז'בוטינסקי היה אביה. הרושם, אשר פעולותיו בספרות ובמדיניות ובאמנות הדיבור משאירות בנו, אינו בעקב האמן שבו, רושם זה פחות בגרנתו, וכוח-הדוחה גלום ומוצנע בו מלכתחילה, כי דווקא סגולותיו ההמוניות הן הפועלות, אלא שהן מתעטפות בלבוש אמנותי חיצוני, מעושה, מותאם מתוך כוונה ברורה, מתוך ידיעה מראש שיש צורך להשתמש בצורה זו, מכיוון שהיא מנוסה ומקובלת (למשל, הפשטנות הדימוגית של ז'בוטינסקי, שהיא אינה פשוטה כל-כך) ומוליכה אל המטרה הנכספת — להצליח ויהי מה! וברק זה שבהצלחתו הוא אמנם הדוחה. הוא הערפל המעיק מאוד, לאחר שקרן אור מתעה עברתו לרגע. כי מעולם לא ראיתי מחזה מרגיז ולא-מוסרי מאשר בשעה שאמרות ז'בוטינסקי, הריקות מכל תוכן ממשי, טובלות וצוללות בסער מחיאות-כפיים היורד עליהן, ומעולם לא הרגשתי בכל גדלם ושאר-רוחם של משוררי ומספרי העמים, מאשר בשעה שקראתי את "שמשון" (כבר אמרתי, סיפור שעלה יפה מאוד) ואת השירים שלו. וודאי גם בנאומיו וגם בסיפוריו וגם בשיריו נמצא את עקבות כוחותיו העצומים. אבל כוחות אלו אינם מגינים על היקר והכרחי והעמוק שבנפשו. הם באים לשם הפגנת היכולת בלבד. ומשום כך הם דוחים בברקם ובהצלחתם. כי צל של כפירה ושל ריקנות פורש כנפו עליהם.

כוחות אלו, יכולת זו להתלבש בהצלחה בצורות מרובות ורחוקות כל-כך,

המסה המתפרסמת כאן לראשונה ברשותה האידיבה של עדה צמח, בתו של הסופר, נכתבה כפי הנראה סמוך להקמת "הגדוד העברי" (1917).
חזמן לא פגם באקטואליות הציבורית של המסה ולא בחיוניותה הלשונית הרבה.
כח"י שמור בארכיון צמח ב"גניזים". ח"עתון" מודה להנהלת "גניזים" על העמדת החומר לרשות המערכת.

משה דור

שיבת-אהבה מחורות לארץ קשה

שְׁבִי אֶרֶץ קָשָׁה.
בְּאֹר נַעֲצְמוֹת לִי הַשְּׁפָתִים
מִלְמַלְמֶלֶל לָהּ אֶהְבֶּה נוֹאֶשֶׁה.
אֲנִי מִכְרַח לְחִכּוֹת לְלִילָה. בִּינְתִים
עוֹשֶׂה תְּרַגְלִים לְפָנַי הָרָאִי:
שְׁרִיר שְׁרִיר, וְרִיד וְרִיד, עֲצָב עֲצָב.
אֲחַר־כֵּךְ יוֹשֵׁב כְּמוֹ עַל אֵי
וְסוֹפֵר אֶת הָאֲנִיּוֹת הַמִּתְכַּחֲשׁוֹת — לֹא נַעֲצָב
וְלֹא כוֹעֵס אֶלָּא מְקַבֵּל דִּין;
וְכִשְׁהַחֲשֵׁךְ מִחֶבֶק וּמִרְכָּךְ
אֶת הַקָּשָׁה כְּשֹׁחַר סֹדִין
שֶׁהַזִּיזִים מִלְפָּנַי וּמִשְׁפָּךְ —
רַק אֲזֵי אֲנִי קוֹרֵעַ אֶת הַנְּעוּל,
רַק אֲזֵי בִלְחַשׁ הִיא לִי מִתְרַת,
וְנִשְׁיָקוֹת מְרַעֲיָךְ עַל כָּל מוֹם וְכָל נוֹוֵל
שֶׁל יָפְתִי הַמְּלַעֲרַת.

אם אין מצע נפשי ורוחני מתחתם, נעשים ממילא ברבות-הימים לתוך-תוכן של האישיות ולנושאה המרכזי. אדם אשר עיקר יכולתו הוא שרגליו אין מועדות לעולם, רואה סוף-סוף את שליחותו בחיים בהליכה תקיפה ובצעד מאושש. פעמים רבות שאלתי את עצמי, אל איזה כוכב מן הכוכבים הרבים אשר ממעל לו, מרים ז'בוטינסקי את עיניו, בהיותו לבדו, עם נפשו. שאלתי ולא נעניתי. גם אצל ז'בוטינסקי לא נמצא במהרה תשובה לשאלה זו. הרי אותה ההליכה קוממיות בכל הדרכים אינה אלא בריחה מפני האימה הגדולה, להישאר ביחידות עם נשמתו, לתהות עליה ולעמוד על ההיעדר שבתוכה.

המצב בנפש הנולד מתוך מציאותם של כוחות ויכולת גדולים, שאינם יודעים אל נכון היכן היא פינת-המסירות האחת אשר בה עליהם להתרסק, מפני שהלב מטבעו ומתחילת ברייתו לא היה מכוון לכך — מצב זה בנפש גורר אחריו בהכרח כפירה בכל. ובמידה שהיכולת הטבעית תרבה למצוא את הבעתה המקרית והחיצונית, באותה מידה תבוא הכפירה ותתפשט ותשתלט בלב. מתפתחת כאן השקפת-עולם רצונית מיוחדת במינה. לא כללית ומקיפה את כל הישות האנושית, הכופרת בשלטונו של אונס סתמי ומאמינה בכוח רצונו של האדם להטות ארחות חייו אל הטוב ואל היפה. השקפת-עולם זו תהא רצונית פרטית, אישית, אנוכית. אינה אומרת, כוחו של אדם גלום ברצונו. היא אומרת, הרבים אמנם רפי-כוח הם, ואין להביא את רצונם בחשבון. אבל אנוכי, רבי-היכולת, אנוכי המצליח תמיד ושאינו יודע כשלון, חפצי הוא גם הקו והמשקולת לכל אשר מסביבי. לי. השקפת-עולם מסוג זה טבועה גם באופיו של ז'בוטינסקי. ואם הוא שש גלות את כשלונותיו של האחר אין זה בא, כמו אצל כל הספקנים, מעידר-עידנים, להצטרף אל רפיונו של האדם ולהעיד יחד על מיעוט כוחותיו, אלא להבליט על-ידי הפגום את יכולת-הוא. כי כל מפעלי חייו של ז'בוטינסקי (אינו דן בהם עכשיו מצד תועלתם) אינם אלא הוכחה ארוכה אחת הבאה ללמדנו (ובעיקר ללמד לעצמו) דבר זה: בין הרבים חלושי-הכוח עומד האני שלי הכלי-כול. ותפקיד חייו של ז'בוטינסקי הוא למצוא ביטוי ואינו בורר ועומד על טיב מהותו של שדה-הביטוי — שירה, מדיניות, תכסיס מלחמה, ארגון וכולי) לאותה תשוקה זרה האוכלת את כל הנפש, להפגין בלי הרף על היכולת הזאת.

ואביא דוגמה אחת לחזק בה הנחתי זו. פעם שמעתי אותו נואם שעתים ומחצה בנשימה אחת, בהתרוממות-הרוח רבה על הצורך בגדוד עברי, דברים הארוכים והמחוטבים יפה, עם אותה הפשטנות המעושה, הקרובת מאוד אל הדמגוגיה, עם אותם כיווני-החן של ילד מפונק ובעטן, המביאים את בעל-הבית לידי סחרחורת, היו שלוחים להסביר ולהוכיח לאלפי שומעיו שאם לא יהיה גדוד עברי אין כל תקווה ואחרית לבניין הארץ. את דעתו זו תמך וסעד מכל צדדיה, והשתמש בכל האמצעים — השלצה והקול — הכשרים ושאינם-כשרים, הנתונים ברשותו. ואני ישבתי ושאלתי את עצמי: האומנם מאמין אדם פיכה, חסר דמיון והזיות זה — אשר כל אימרה ואימרה שלו חשבון היא ולכל דיבור שלו תכלית ברורה, וכל תנועה כוונה לה — בהכרח המציאותי אשר בין שתי תופעות אלו — גדוד עברי ובניין הארץ? והרי הוא מייסד את כל הנחותיו על נוסחאות-הגיון דרדקאיות ופשטות מאוד, ואיך זה אינו מכיר במסקנה ההכרחית, הנובעת מדבריו: מכיוון שגדוד עברי אי-אפשר שיינתן לנו בשעה זו, הרי ברור הוא, שלא נבנה את הארץ? אבל מיד ראיתי, שתמימות היתה זאת. מצדי לתפוס את הנחותיו של ז'בוטינסקי כמות-שהן. הרי לפנינו משחק-וכחני וצחצוח-דעות ולא תורת-אמת. הרי מדבריו אפשר היה על נקלה ללמוד כי ז'בוטינסקי עצמו אינו נתעה לרגע להאמין בקשר ההכרחי אשר בין שתי תופעות אלו, ולא זו בלבד, גם אלפי האנשים, שומעיו שמשביב, שעמדו בפה פעור והם בולעים כל דיבור הנחתך מתוך פיו, ידעו יפה גם הם שאין לראות את ההכרח הזה להכרה, אם גם מטר ההוכחות ניתך על ראשם. היתה כאן קנוניה נסתרת בין הנואם ובין קהל-שומעיו, לדלג על העיקר, להבליט את העיקר ולהקל ראש בו, ולרכז את עניינם בתפארת המילולית הצדדית. וכאילו ז'בוטינסקי היה מכריז לפני שומעיו: "שלא שאלת הגדוד היא העיקר רואים אתם יפה. העיקר לי שתתנו אמון בי, כי אדם שיכול לעמוד שעתים ומחצה ולהוכיח לכם שאם אין גדוד עברי אין בניין הארץ, בדעתו יפה שגם אתם וגם הוא עצמו אינם מאמינים בהנחה זו, ובכל זאת אתם מקשיבים לדבריו ונהנים מהם — אדם זה ראוי לאמונכם, כי הוא כל יכול!" והנה לאותה אונאה עצמית, אמנם חבויה אבל בנויה מתוך הכרה התכוונת, בהגדירי למעלה את מהותה של האישיות בז'בוטינסקי — האדם שאינו פוסק להפגין את יכולתו.

א.

מנבחי בית-קפה סתרתר -

בעוד נגר הקיץ לתוך כוסות-משקה צבעוניות על שלחני,
 והתחל והצהב והאדם מהבגדים עד יפו בקצה העין,
 עת כי תרני סירות שב'קרינה' עולים-יורדים כלקצב נשימות אדם לָשׁוֹן,
 וְרֵיחַ הַשּׁוּף נִדְרָף עִם רֵיחַ הַתְּשׁוּקָה, וְצִי כְּסֹאֵת-הַנּוֹחַ שֶׁט לֹאֵט לְתוֹךְ אַחֲר־הַצְּהָרִים
 שָׁאִין מְחוּצָה לוֹ דָּבָר בְּטוֹחַ כְּדוֹר־טָגִים הַמְתַּעֲפֵף מִקָּאן לְשָׁם
 וְהַיּוֹדֵעַ אֵת שְׂמַחַת הַנוֹכְחוֹת בְּתוֹךְ הַרְגֵעַ הַחֹלֶף בְּלִבּוֹ; -
 אֵךְ הַמְּלַצֵר עוֹבֵר כְּכֹר בֵּין הַשְּׁלֵחָנוֹת,
 אוֹסֵף אֵת הַכּוֹסוֹת וְהַצְּבָעִים, -
 צָרִיךְ לָזוּן,

כי זו שעת הנעילה לבית-קפה חוגג את קיומו הפרפרני
 לעת עונה בוערת,
 וכבר ערב בטילה, ריחות-פלפל-ערב,
 על שפת העיר
 המקרינה עצמה על מים בנענועי חלונות
 כמו בפנס-קסם סגל-לילי,
 כאלו יש חיים שוני-מהות
 מחוץ למתיקות המלח שלים הסוף-קיצו והמחשיף,
 אשר בעמק עור-הגוף שורף כל זכר לא-מקאן -
 וכאלו אין חיים שוני-מהות מתחת לעורי.

ב.

על חוף שפנוהו הקיטנים,
 בשרב פסא-נוח יחיד, הרתוק בשרשרת אל סבת-המציל כמו קלב,
 מוחה בנגד נשיבות הרוח של סוף אוקטובר הקרב ובא,
 בשותי בחדר למול הים, חשוף לקרינתם של ספרים מעל הקירות מסביב,
 תולה הייתי עיני אל ארץ גנובת-לילה, שקריאה ארית של אורון בלתי-נראה
 משרשטת ומשרשטת אותה על קו האופק המחוק.
 והחדר בגוי ספרים-ספרים, עם דלתות של פריכות בד וקרטרון,
 בצבצ הקפה-השחור, הקוניאק וגלולת-הנאלריאן, ודלתות-צבעונין הנפתחות אל גופים
 חוץ-ומניים, שם צפתה ילדותי אל גן-המנגולד הנוגן וחשבה את ויולה כל-פחלה,
 והם אף מיתלים למלת-הצופן שבלשון-אמי הגנונה, כדי להשיבני אחר, -
 או-אז ששטתי ידני אל הקירות הרשרשנים, שולף כרף אחר כרף מן האי-צבאיות,
 למצן אשוב-אגלה את שמת-המצמקים בי, את השמחה בת-הקניא והדולקת-פנימה
 אשר להגות היד, ששם יבדיל בין עשוי לקרות לבין עלול לקרות, נמוג במעגלו
 נטול הראשית והאחרית,
 בתוך החדר הזה, למול החוף המהבהב בסמוי-שוא של אחרון הקיטנים,
 המשפצשע בפנס-קיס מאיר וקכה תליפות, בשבתו לכדי רגע בכסא-הנוח הלח והקלבי,
 לפני שימשיך בשטוטי, -
 ואף-על-פיי-כן,

אני יודע כי אין בעבורי כל חוץ קרוב יותר מאשר גבולות חדר-קריאה מצדדך זה
 שפניה המפני סי-יב, והפורש עלי את מתיקות-הבהיה, שעה שהראש נרפן לעבר השלחן,
 המאקב באנדרלמסית-התקצים של עצמו.

אשר רייך

שני קטעים

1. המית לב יהודי למיס ברנסטין מבוסטון
 ארץ לא זרועה זורחת לה עד קרקעית העין
 עם תמונות קודאק צבעוניות לזכרון
 מנציחה את עצמה על הר הבית בידינו
 רוח נגבה מושב אותה על גמל
 המצטלם עם כל תיר מסביר פנים לציביליזציה.
 הו, אני אוהבת יזראל אוהבת בונדס
 אל דאגה, מיס, כספך בטוח באדמה המבטחת
 שום דבר לא הולך לאבוד בטבע.
2. מיס ברנסטין על גגות הגליל חוגגת לבדה
 את שרב לבבה שותה שמש במשובת שקיעה
 וארגמן חושני מדליק בה אישונים לשעה
 שיח מבטים גנובים עם המלצר ממתיק לה ערב
 וכוס הקופי היא בוחשת בבדלח עיניה
 את גופו הגמיש היפה היפה
 מיס ברנסטין אמצה אנושית בודדה חרישית כבר לכודה
 אולי תבוא לה שעה ברוכה בארץ הקדש.

מתוך קובץ "מראה מקום" העתיר להופיע בקרוב.

האמונה הנפרזת בכוחות עצמו מקורה, אמרתי, בכפירה כללית. אבל הכפירה הזאת אינה האפיקורסות השכיחה. זו האחרונה אינה לעולם ליד הערכה, מוגזמת על מידת יכולתה. לעולם היא מכורסמת מתוכה ספקות והרהורים קשים. האפיקורסות, עף-על-פי שאינה מודה בכוחותיהם של האחרים, ראשית כל הריהי כופרת בכוחות עצמה. לעולם היא פרי נסיון מר וכשלונות. כפירתו של ז'בוטינסקי אינה בגובה זה. היא גוצה ומצומצמת, פרי נצחונות-חלוף והצלחות קטנות. פרי מחיאות-כפיים באספות ושבחים בעתונות. וצחוק המקרה הוא שאדם השופך קסמו על הרבים בעצם אינו אלא בז להם. ואולי בא זה להעיד גם על המקסים וגם על המוקסמים. כי ממעיין הבז לרבים שואב ז'בוטינסקי את הקסם הנשפך עליהם. הרי מהותה של אישיות זו טבולה בהתאהבות עצמית למעלה מראשה, ואין מקום ליחס ולמגע אל האחרים.

הנה הסבך הנפשי אשר בו מתפתלת רוחו של ז'בוטינסקי, ואני השתדלתי לפתחו ולנתחו. מצד אחד, יכולת טבעית רבה ויוצאת מן הכלל. מצד אחר העדרו של מצע רוחני מרוכז וקבוע ליכולת זו: כספינה גדולה, מאויינת מכונות חזקות ורבות-כוחות, אבל אין מטען פנימי לה, המביא את תנועת כוחותיה לידי שיווי-משקל. מתוך שתי מידות אלו בוקעת ההתנגשות הפנימית המביאה לידי היסוס ותנודה רבה והמכריחה דווקא להפנין את היכולת ולהציגה לראווה תמיד, לעיני-כול, למען חפות על הפגם שבהכרה, המעיק וגוזל המנוחה שבנפש פנימה. ומתוך הרגל של הפגנה נשרשת אמונה בלב, שאמנם יכולת ערטילאית וחסרת שורשים זו, יכולת חיצונית זו, היא היא עיקר החיים, כוחם המניע המרכזי, וממילא באה הכפירה שאדם זה כופר במציאותו של שאר-רוח האנושי ונשאר לפניו רק המשחק בלבד!

— ועבודתו בציוניות זה עשרות שנים, האין היא, עבודה עקשנית ומסורה זו, סותרת את כל ההנחות הקודמות?

אבל אני לא אמרתי, שלז'בוטינסקי אין אידיאלים שהוא מוכן וגם מוכשר למסור עליהם את נפשו. כוונתי היתה רק להראות על הסתירה והניגודים השולטים באישיות רבת-עניין ורבת-צדדים זאת: אותו הסכסוך התמידי אשר בין היכולת הטבעית הכבירה ובין מקורות האופי הדלים, שבאים להפרות את היכולת; ולפיקך גם ההתמסרות השלימה למשאת-נפש, לאומית או מדינית, קצרה ידה להתגבר עליה. הואיל ואדם זה נידון, בתוקף גורמים שאין לו השפעה עליהם, כי דמו הם ובשרו, להראות כל ימיו לאחרים (למען הראות לעצמו), שאין דבר למעלה מכוחותיו. הוא יקור איפוא כל ימיו סלעים למען תתמלא פגמתו, האוכלת ומדכאת במסתרים את נפשו. וקול ענות-הגבורה, שהוא שולח לפניו אינה סוף-סוף אלא פרי רפיון-רוח כמוס וחבו, וההתרגשות הגדולה מדברת גדולות על הרצון ועל ההרגשות המנצחות אינה סוף-סוף אלא התאבקות חסרת-אונים עם היובש והחרבון השכלי הקופא והכופר אשר בקרבו.

הוא יכתוב איפוא סיפורים לא מתוך הכרח פנימי, אלא משום שהוא כופר במציאותו של הכרח זה, משום שהוא אינו מאמין כי אמנם יש בעולם שאר-רוח מיוחד ליחיד סגולה, העושה את האדם לבאלזאק, לפלובר ולטולסטוי. הוא יכתוב דברי-פיוט מכיוון שבמעמקי נפשו הוא כופר במציאותה של שפת-אלים המדברת אלינו בקול-נועם ובקצב ובמידה ובמשקל. הוא יתרגם לנו את דאנטה, כי הוא יקל ראשו בקיומה של השתרשות עמוקה ורבת-שנים, מתוך נטל ירושה וטללי ילדות של שפה ורוחה. וכשישא את נאומיו לא ישם ליבו אל האמת של הזרן-האדם, אלא אל תנועת היד, ההטעיה, חוכמת הדיבור הקטנה, ובשעה שיצא לייסד תנועה ולצאת בראשה ידבר על המלבוש, על הקידה, על הזיטון בדש-המעיל, על ההליכה בסך, על בגדי-שרד, על הטקס. אמור מעתה, לא היתה כל כוונה להקטין את קומתו, אלא לסמנה ולהגדירה, להבליט את כל נטל גורלו, לכפור בכל ולהאמין רק בדבר אחד באמצעים, כלומר באמצעים שדיבר, בכוח-הוא וביכולת-הוא!

כל זמן שפעולות אלה נשארו בתחומי פעולותיו האישיות בלבד, לא היתה בהן כל סכנה. אדרבה, לעתים קרובות מאוד היו מקור של תנועה ושל הנאה רבה. ז'בוטינסקי כתופעה בספרות בפני עצמה מלאה עניין. כוחותיו העצומים פורצים להם סוף-סוף מעבר גם אל הטוב ואל היפה. מאימתי מתחילה הסכנה שבממשות, כשמידת ההפגנה של היכולת, כתכלית בפני עצמה, היתה לשיטה ולתורת-חיים של רבים. שהרי אצל הפרט ביטוי זה מוצא של הקלה ושל פורקן הוא לחץ נפשו, עיכוביה, נפתוליה והתנגשותה, אבל הכלל מקבל מן התורה הזאת רק את השלילה שבה: את הריקות ואת התלישות. הכלל לוקח את חפץ ההפגנה הסוערת ואת קולה בלבד, את סגנונה המתגדר והבוטח; אבל מתחת למידות אלה לא ימצא היכולת, התוקף וההתאבקות הפנימית, שהיו עקבותיהם וסנדקיהם של הסגנון הזה אצל הפרט. ותנועה שכוחות-סרק אלו הם עיקריה מן ההכרח שתהא קלת-דעת, חסרה כל חיים אמיתיים, עקרה מתוכה ומתרבלבת ותמשוך אל תחומיה את פסולתה של החברה. כי הדבר, אשר אצל ז'בוטינסקי הוא התאמצות להתגבר על עצמו, ייהפך כאן, בתנועה שתיווצר על ידו, לאמרי-רהב ריקים ופוחזים.

סכנה זו תגדל עוד פיי-כמה בימי מבוכה קשים. אם באמת אבדה הדרך, הולכים על נקלה גם תמימים וישרים אחרי קולות-סרק אלו, באמנם למצוא בהם פתח הקלה ללחצם. אולם בייחוד פרושה המצודה הרעה הזאת לנוער. הדור הצעיר הוא על פי מבנה נפשו קרוב מאוד אל המתהווה שנשמתו של ז'בוטינסקי. נפתולים אלה, הממלאים את ליבו, נפתוליהם של בני-הנעורים הם. כל מרדו של הנוער אינו אלא פרי הסכסוך הנפשי הזה, אשר בין היכולת הביאלוגית (הזעריות) ובין המקורות המוסריים, המפריים את היכולת הטבעית הזאת. גם הנוער אכול כפירה הוא מסוג זה, מתוך הערכה נפרזת של כוחותיו. הוא סומך ובוטח, בשכלו (הרי אין לו עבר, וממילא אין לו עגועים עליו) ומדוכא תחת יובשו הפנימי (נגרר אחרי הנוסחה ההגיונית הפשטנית, מכיוון שלא נתקל עוד בחיי המציאות והנסיין המראים שדרך האדם אינה פשוטה כל-כך). וכאן הסכנה גדולה לנוער, שלא יילכד במצודה רעה זו הפרושה לפניו.

והמגווח והמעצב שבדבר הוא שכל המידות הללו, שבעזרתן אני מתאמץ לחזור אל מהותו של ז'בוטינסקי, גלויות וידועות לו בתכלית הידיעה. הוא מכיר יפה מה ריקה מתוכה ומתוכנה התנועה שהוא יוצר כשדה-ביטוי לו. אבל על ריקות זו הוא נשען, ובאפסות זו הוא פוסח לו דרך אל מטרות. הרי כופר זה אינו מאמין, שקיימת תנועה בעולם, שפרצופה המוסרי אחר הוא, ושגורמים אחרים מביאים אותה לפעולות. ובעצם כאן, בכפירה זו שהולכת כיום בגרון נטוי, שהיתה לתורה בפני עצמה ואשר רבים נשמעים לה, היא הסכנה. כי על פני חולות עקרות אלו של אונאה עצמית, התרברבות, היעדר מוסרי, לא יצמח כל חי. רק רזון, רק שממת עולם!